

Г. К. ЧЕСТЕРТОН
**ШТА ЈЕ ТО
СА СВЕТОМ?**

Превео
МИЛАН МИЛЕТИЋ

БУКФАЛ

I

Медицинска заблуда

Приручник о савременим друштвеним истраживањима има облик који је донекле јасно одређен. Као по правилу, почиње анализама, статистикама, табелама о популацији, опадањем криминалитета међу конгрегационалистима, порастом хистерије у полицији, и сличним установљеним чињеницама; завршава се поглављем које се обично назива „Лек“. Захваљујући, готово у целости, овом брижљивом, утемељеном и научном методу, „Лек“ никада није откривен. Јер овај преглед медицинских питања и одговора представља заблуду, прву велику заблуду социологије. Одувек се говорило да прво треба утврдити болест, а затим откривати лек. Али цела дефиниција и достојанство човека, у ствари, присиљавају нас да у друштвеним питањима прво проналазимо лек, а затим откривамо обољење.

Ово представља једну од педесет заблуда које потичу од савремене маније за биолошким или телесним метафорама. Згодно је говорити о друштвеном организму, исто као што је згодно говорити о британском лаву. Ипак, Британија је организам колико је то и лав. Оног тренутка кад смо нацији дали складност и једноставност животиње, почели смо да размишљамо слободно. Јер премда је човек двоножац, педесет људи не чини стоногу. Ово је довело, на пример, до страшног апсурда вечите приче о „младим нацијама“ и „умирућим нацијама“, као да нација има одређе-

ни и физички век трајања. Тако ће људи рећи да је Шпанија коначно излапела; исто тако ће рећи да је изгубила све зубе. Или ће рећи да ће се Канада ускоро описменити, што је исто као да кажу да ће Канада ускоро морати да пусти нове бркове. Нације се састоје од људи; прва генерација може да буде оронула, или, десетохиљадита може да буде снажна. Сличне заблуде произвели су они који у све већим народним поседима, једноставно, виде све више мудрости и угледа, и све више наклоности Бога и људи. У поређењу с људским телом, ови људи су, заиста, недостижни у својој лукавости. Чак се и не питају да ли царство расте увис у младости, а гоји се у старости. Међутим, од свих случајева заблуда насталих из ове телесне уобразиље, најгора је она пред нама; склоност према исцрпном описивању друштвених обољења, и после тога, прописивању друштвеног лека.

Дакле, да прво размотримо болести у случајевима телесног слома, и то из једног необичног разлога. Јер премда можда постоји сумња у погледу начина на који се тело квари, уопште нема сумње у погледу начина на који би поново требало да ојача. Ниједан лекар не нуди се да састави нову врсту људи, с новим распоредом очију или руку и ногу. Болнице би, неизоставно, могле да људе шаљу кућама с једном ногом мање; али не би их (у стваралачком заносу) слале кући с једном ногом вишка. Медицинска наука задовољава се нормалним људским телом и тежи само његовом опоравку.

Међутим, социологија се, несумњиво, увек задовољава нормалном људском душом; она има све врсте изврских душа на продају. Као друштвени идеалиста, човек би рекао: „Досадило ми је да будем пуританац, хоћу да будем паганин“, или „Иза овог пробног времена индивидуализма, назирем блистави рај колективизма“. Дакле, код телесних обољења нема ни трунке различитости у погледу коначног идеала. Пацијент може да пожели или да не пожели кинин, али, свакако, жели да оздрави. Нико не каже „Доста ми је ове главобоље, желим мало зубобоље“, или „Једини лек за

овај руски грип јесте мало рубеола“, или „Иза овог ужасног катара назирем блистави рај реуматизма“. Али управо сва тешкоћа с нашим друштвеним проблемима лежи у томе што неки људи имају на уму лекове које би неки други људи сматрали најгором болешћу; поврх свега, оздрављењем сматрају стање које би неко други, без размишљања, сматрао болешћу. Господин Белок једном је рекао да се с идејом поседовања слаже ништа боље него са својим зубима; ипак, за господина Бернарда Шоа, поседовање није зуб, него зубобоља. Лорд Милнер искрено је покушао да уведе немачку ефикасност, а многи од нас би што пре требало да пожеље добродошлицу немачким оспитама. Доктор Селибај се најискреније залаже за еугенику, али ја бих више волео реуматизам.

Примамљива и преовлађујућа чињеница о савременим друштвеним расправама јесте то да се дискусија не води само о тешкоћама, него и о циљевима. Сагласни смо око зла; у расправи око добра ископаћемо једни другима очи. Сви признајемо да трома аристократија представља нешто рђаво. Сви ми, ни на који начин, не би требало да признамо да би марљива аристократија представљала нешто добро. Сви се љутимо због безбожног свештенства, али неки од нас страшно би се разбеснели на неког стварно побожног. Свако је огорчен што нам је војска слаба, укључујући и људе који би били још огорченији да нам је војска још јака. Социјални случај управо је супротност медицинском. За разлику од лекара, ми не исказујемо неслагање око тачне природе болести, док се слажемо око природе оздрављења. Напротив, сви се слажемо у томе да је Енглеска нездрава; али половина нас не би у њој видела оно што би друга половина сматрала пуцањем од здравља. Отворена злоупотреба је тако упадљива и убитачна да је све дарезљиве људе усисала у неку врсту умишљене слоге. Заборављамо да, док се слажемо у погледу злоупотребе ствари, треба да се веома разликујемо у погледу њихове употребе. Господин Кедбери и ја сложићемо се око рђаве крчме. Упра-

во је добра крчма оно око чега ћемо водити своје болне, личне размирице.

Стога, сматрам да је уобичајени социолошки метод прилично бескористан; онај који прво сецира беду сиромаштва или класификује проституцију. Нико није наклонен беди сиромаштва, али то би могао да постане нови посао ако бисмо почели с расправом о независном и племенитом сиромаштву. Нико од нас не одобрава проституцију; али не одобравамо сви ни чедност. Једини начин да расправљамо о друштвеном злу јесте да се одмах уздигнемо до друштвеног идеала. Сви можемо да уочимо народну махнитост; али, шта је народна сенилност? Ову књигу назвао сам „Шта није у реду са светом?“, а до закључка може да се дође лако и јасно. Оно што није у реду управо је то што се не питамо шта је добро.

II

Тражи се непрактичан човек

Постоји популарна философска досетка за означавање бескрајних и бескорисних расправа међу философима, у ствари досетка о томе шта је старије, кокошка или јаје? Нисам сигуран да је, дословно схваћена, уопште тако недостојна испитивања. Овде нисам намеравао да се удубим у оне дубоке метафизичке и теолошке разлике које расправу о кокошки и јајету чине лакомисленом, али веома уменом. Еволутивни материјалисти су, очигледно, довољно представљени визијом о томе да све ствари потичу од јајета, те нејасне и чудовишне овалне клице која се приметна пуком случајношћу. Друге, из натприродне школе мишљења (чији сам и ја присталица) требало би, не без разлога, сврстати у оне који сматрају да је наш округли свет само јаје над којим се раскокодакала света, још нерођена птица, мистична голубица пророка. Али много скромније функци-

је овде означавам застрашујућом снагом такве разлике. Без обзира на то да ли се жива птица налази на почетку нашег менталног ланца или не, апсолутно је неопходно да се нађе на крају тог истог ланца. Птица представља оно на шта се циља – не пушком, него животодавним штапићем. Оно што је суштинско за наше исправно размишљање јесте следеће: јаје и птицу не смемо да сматрамо равноправним космичким догађајима који ће се вечно смењивати. Они не смеју да постану пуки орнамент јајета и птице, као што је то орнамент јајета и стреле.¹ Једно је средство, а друго је циљ, они припадају другачијим металним световима. Изостављајући, у најпростијем смислу, причу о сложености стола постављеног за доручак, јаје постоји само како би од њега настала кокошка. Међутим, кокошка не постоји само како би снела још једно јаје. Она може да постоји и зарад сопственог увесељавања и, ако Бог да, како би наговестила идеје једном француском драматургу. Будући да је свесна живота, она је, или би могла да буде, вредна сама себи. Ето, наша савремена политика препуна је пренаглашене заборавности – оне која стварање овог срећног и свесног живота, уопште, представља као циљ свих сложености и нагодби. Говоримо ни о чему другом него о корисним људима и практичним установама; то јест, о кокошкама размишљамо само као о стварима које ће излећи још јаја. Уместо да тежимо да одгојимо нашу идеалну птицу, Зевсовог орла или Ејвонског лабуда, или шта год они пожелели, ми вечито говоримо о процесу и ембрионима. Сам процес, на страну од свог божанског циља, постаје сумњив и чак морбидан; отров се увлачи у отпочињање свих ствари, и наше политике и покварених јаја. Идеализам се тиче свих ствари једино у њиховој практичној суштини. Идеализам значи да жарач треба да узмемо у обзир само у смислу царања, пре него што размотримо да ли је подесан да њиме издеветамо жену – да треба да се упитамо да ли је јаје довољно добро за практично живинарство, пре него што схватимо да

¹ Орнаменти на капителу дорског, односно јонског стуба.

је јаје довољно лоше за практичну политику. Ипак, знам да ова првенствена наклоност теорији (која је само наклоност циљу) човека излаже ниској оптужби да свира у тамбуру док Рим гори. Школа, којој припада и лорд Росбери, настојала је да, моралне или социјалне идеје које су до сад биле мотив политике, замени општим спојем или укупношћу социјалног система који је постао достојан надимка „ефикасан“. Уопште не верујем у тајно учење ове секте у погледу овог питања. Међутим, колико могу да схватим, „ефикасност“ значи да је неопходно да откријемо све о механизму, осим чему служи. У наше време, родила се особена замисао; замисао да нам је, кад ствари пођу наопако, потребан практичан човек. Поштеније би било рећи да нам је, кад ствари крену сасвим наопако, потребан непрacticан човек. Наравно, треба нам, макар, теоретичар. Практичан човек означава неког ко је навикао на свакодневне послове, на начин на који се ствари обично одвијају. Кад ствари не функционишу, морате да имате мислиоца, човека који има извесна знања о томе због чега ствари уопште функционишу. Неумесно је свирати у тамбуру док Рим гори, али сасвим је исправно изучавати теорију хидраулике док Рим гори.

Неопходно је, дакле, допустити да човеков свакодневни агностицизам исхлапи и покушати *rerum cognoscere causas*¹. Ако је ваш авион делимично онеспособљен, механичар може да га поправи. Али ако је озбиљно покварен, свакако је вероватније да ће неког расејаног старог професора рашчупане седе косе извући с предавања или лабораторије како би испитао квар. Што је већи удес, то ће и теоретичари који ће се њиме бавити бити у истој мери седокоси и расејани, а у крајњем случају, могуће је да нико осим човека (вероватно поремећеног) који је и измислио вашу летицу, неће моћи да каже у чему је ствар.

„Ефикасност“ је, разуме се, узалудна из истог разлога из којег су узалудни и снагатори, снага воље и супермен. То

¹ Сазнати узроке ствари (лат.).

значи, она је узалудна јер се тиче само поступака пошто су спроведени. Не поседује философију за случајеве пре него што се догоде; стога, нема ни моћ да изабере. Поступак може да буде успешан или неуспешан кад се спроведе; ако тек треба да почне, у апстрактном смислу, неминовно је исправан или неисправан. Не постоји подршка победнику, јер не победник није могућ ако има подршку. Човек не може да се бори на страни победника, он се бори да би утврдио која је победничка страна. Ако се ствар обистинила, онда се и догодила. Ако је човек убијен, убиство се и догодило. Тропско сунце ефикасно улеђује људе, баш као што ланкаширски надзорник кињи своје раднике. Метерлинк је ефикасан у том да људе испуни необичном духовном језом као што су господа Кросе и Блеквел¹ били ефикасни у томе да људе испуне пекмезом. Ипак, све зависи од тога чиме желите да будете испуњени. Лорд Росбери, вероватно, као савремени скептик, више воли духовну језу. Ја, као прави хришћанин, више волим пекмез. Али обе ствари су ефикасне кад се остваре. Онај ко превише размишља о успеху мора да је најдремљивији осетљивко, јер увек мора да се осврће за собом. Ако су му драге само победе, онда увек мора да закасни у битку. Јер за човека од акције не постоји ништа осим идеализма.

Овај крајњи идеал много је хитнија и практичнија ствар за нашу садашњу енглеску муку него сви непосредни планови или предлози. За садашњи неред одговорна је извесна врста општег запостављања свега чему су људи у почетку стремили. Нико не захтева оно што жели; свако захтева оно што замишља да жели. Ускоро ће људи заборавити шта су заиста у почетку желели; и после успешног и бурног политичког живота, заборавиће на себе. Заједница је прекомерна жртва другоразредних, пандемонијум *pis-aller*². Дакле, ова врста савитљивости не оповргава само херојску чврстину, она такође спречава сваку праву практи-

¹ Британска компанија за производњу хране, основана 1706.

² Последње прибежиште (фр.).

чну нагодбу. Човек може да уочи само средње растојање између две тачке, ако оне мирују. Можемо да измиримо два парничара која, обојица, не могу да добију оно што желе; али не ако нам уопште и не кажу шта желе. Власник ресторана више би волео да свака муштерија одмах наручи, било пијаног ибиса или куваног слона, него да седи с главом у рукама, задубљен у аритметичке прорачуне око количине хране у поменутом ресторану. Већина нас пропатила је под извесном врстом дама које, својом изопаченом несебичношћу, задају више невоља од оних себичних, које готово прете због неомиљених јела и које се отимају за најбоља седишта. Већина нас била је на забавама или излетима прокључалим од самоповучености. Услед много скромнијих мотива од оних типичних за тако обожаване жене, наши практични политичари држе ствари у непроменљивој збрци услед истоветних сумњи у сопствене захтеве. Нема ничег што се тако испречава осећајности као оно клупко бедника који су се предали. На све стране збуњују нас политичари који су за секуларно образовање, али сматрају безнадежним то да се за њега залажу, као и они који су за потпуну прохибицију, али су уверени у то да не могу да је захтевају, затим они који жале за обавезним образовањем, али који се с тим мире, или они који се залажу за сеоска газдинства и стога гласају за нешто друго. У питању је запрепашћујући и незграпни опортунизам који отвара пролаз свему. Ако су наши државници били визионари, могло је да се уради нешто практично. Ако се залажемо за нешто апстрактно, можда ћемо добити нешто стварно. Како испада, не само да је немогуће добити жељено, него је немогуће добити макар и део тога, јер то нико није у стању да јасно покаже, као на мапи. Јасан и, чак, неспоран квалитет какав је постојао у старим преговорима, потпуно је нестало. Заборављамо да реч „нагодба“ обухвата, поред осталих ствари, непроменљиву и звучну реч „обећање“. Умереност није избледела; она је недвосмислена као савршенство. Средишња тачка одређена је као крајња.

Ако ми је суђено да ходам по гусарској дасци, узалуд нудим, као здраворазумску нагодбу, да њоме ходам до разумне удаљености. Управо се у овој разумној удаљености разликујемо гусар и ја. Постоји један сјајан математички разломак у који се даска претвара. Мој здрав разум окончава се тик пре тог тренутка, гусарски здрав разум почиње тик иза њега. Али сам смисао је сложен као и сваки геометријски цртеж – апстрактан као свака теолошка догма.

III

Нови лицемер

Али овај нови, мрачни политички кукавичлук учинио је стару енглеску нагодбу бескорисном. Људи су почели да се плаше напретка претежно због његовог краја. Они зову утопијским и револуционарним сваког ко би заиста требало да има сопствени пут, или све што би заиста требало урадити, или што би требало да има везе с тим. Нагодба је обично означавала да је пола хлеба било боље него да нема хлеба. Међу савременим државницима, она, уистину, изгледа означава да је пола хлеба боље од целог хлеба.

Као оно што изоштрава ову аргументацију, наводим случај наших вечитих рачуна за образовање. Ми смо се, у ствари, довијали како да измислимо нову врсту лицемерја. Стари лицемер, Тартиф или Пексниф, био је човек чији су циљеви били, заиста, светски и практични, док се сам претварао да су били верски. Нови лицемер јесте онај чији су циљеви заиста верски, док се сам претвара да су светски и практични. Пречасни Браун, веслијански свештеник, смело изјављује да уопште не мари за симбол вере, него само за образовање; у међувремену, уистину, најфантастичнији веслијанизам расцепио је његову душу. Пречасни Смит, из Англиканске цркве, љубазно, оксфордским манирима, објашњава да једино питање за њега представља напредак и ефикасност школства; док, уистину, у њему кључају све

наопаке пожуде једног пароха. То је борба две вере маскирана политиком. Мислим да ова пречасна господа веома греше; мислим да су они побожнији него што желе да признају. Теологија није (као што неки претпостављају) препртана као грешка. Она је, махом, прећутана, као грех. Доктор Клифорд жели теолошку атмосферу колико и лорд Халифакс; ипак, само другачију. Ако би доктор Клифорд јасно затражио пуританизам, а лорд Халифакс јасно затражио католицизам, нешто би могло да се учини за њих. Сви смо, човек би се понадао, довољно маштовити да препознамо достојанство и особеност друге религије, попут ислама или Аполоновог култа. Нарочито сам спреман да уважавам уверења другог човека; али превише је тражити да уважавам његове сумње, његова овоземаљска оклевања и измишљотине, његове политичке нагодбе и маштарије. Већина нонконформиста, уз осећај за енглеску историју, могао би да види нешто поетско и народно у вези с Кентербериским надбискупом као таквим. Кад би он изигравао разумног британског државника, они би се с правом унервозили. Већина англиканаца, не испуштајући из вида одважност и простодушност, могло би да се доктору Клифорду диви као баптистичком свештенику. Кад каже да је једноставно грађанин, нико му вероватно не верује.

Али, у ствари, случај је озбиљнији од овога. Доказ који се тражио за наше неверничко бледило, на крају нас је спасао од фанатизма. Међутим, он чак ни у томе не успева. Напротив, он обликује и обнавља фанатизам прилично чудноватом снагом. То је истовремено веома чудно и истинито, тако да од читаоца тражим да на ово помније обрати пажњу.

Неки људи не воле реч „догма“. На срећу, њих је сасвим мало, а и за њих постоји алтернатива. За човеков ум постоје две ствари, и само две ствари – догма и предрасуда. Средњи век био је рационална епоха, доба учења. Наше доба је, у најбољем случају, поетско доба, доба предрасуда. Учење је недвосмислена ствар, предрасуда је правац. То да

во може да једе, док човек то не би требало, представља учење. То сићушно, колика је и могућност да се било шта поједе, представља предрасуду, што се понекад назива и идеалом. Ипак, правац је увек много фантастичнији од наума. Више бих волео да имам неку древну мапу извесног пута који води у Брајтон, него општу препоруку да скренем на лево. Праве линије које нису паралелне на крају морају негде да се стекну, али оне криве могу вечно томе да измичу. Љубавни пар може да се шета дуж француско-немачке границе, једно с једне, друго с друге стране, све док им изоккола не поруче да се држе подаље једно од другог. Ово је, сасвим истинита параболоа о ефикасности наше савремене магловитости у губљењу и одвајању људи као у магли.

Није сасвим истинито то да вера уједињује људе. Не, разлике у вери уједињују људе – све док су јасне. Границе уједињују. Многи великодушни муслимани и часни крсташи требало би да су били блискији једни другима, јер су и једни и други били догматици, него било која два агностика из дрвених клупа капеле господина Кембела. „Кажем да је Бог један“, и „Кажем да је Бог један, али да је иста ствар и с Тројством“, то је почетак доброг полемичког, јуначког пријатељства.

Међутим, наш свет је ова веровања преокренуо у стремљења. Рекло би се да је тринитаријанац следио разноврсност као такву (јер му је то било у „природи“), а да се касније окренуо три стотине тридесет тројици из Тројства. У међувремену, муслиман се претворио у монисту: ужасан интелектуални пад. То би претходно здраву особу присилило, не само да призна да је постојао само један Бог, него и да призна да нико други није постојао. Да је свако од њих, током довољно дугог периода, следио одблеске сопственог носа (попут Донга), они би се поново појавили; хришћанин многобожац, и муслиман панеоиста, обојица прилично разуздани, и сад далеко неспособнији да разумеју један другог него раније.

Исто се дешава и с политиком. Наше политичке магле разједињују људе, оне их не окупљају. Људи ће ићи ивицом понора по ведром дану, али ће се повући миљама одатле ако је магла. Тако ће торијевац ићи самим рубом социјализма, ако разуме шта је социјализам. Али ако му буде речено да је социјализам дух, узвишена средина, отмен, неомеђен правац, због чега га се он, онда, клони, и то с правом. Неко ће изнети тврдњу поткрепљујући је, али здрава нетрпељивост представља једини начин испољавања правца. Речено ми је да се јапански метод рвања састоји, не од изненадног притиска, него од изненадног одступања. То је један од многих разлога ненаклоности јапанској цивилизацији. Употребити предају као оружје представља најгори дух Истока. Али, свакако, нема тако јаке борбене силе као оне коју је лако покорити, силе која се увек потчињава а онда узвраћа. Таква је сила велике безличне предрасуде, попут оне која обузима свет на толико много места. Против ње уопште нема оружја, осим несаломивог и челичног здравља, одлучности која се не обазире на ђудљивости, и која не подлеже болестима.

Укратко, рационална вера мора да се, у доба предрасуда, и сама озида предрасудом, исто као што се, у време логике, сама озидала логиком. Али, разлика између ова два душевна пута је обележена и очигледна. Суштина ове различитости је следећа: предрасуде се одбијају, док се веровања увек сударају. Верници налазе једни на друге, док се лицемери увек клоне један другом с пута. Вера је општа ствар, па су чак и њене заблуде – друштвена ствар. Предрасуда је лична ствар, па чак и њено толерисање припада мизантропији. Исто је и са постојећим поделама. Оне се клоне једна другој с пута; торијевско и радикалско мишљење не косе се једно с другим; она се међусобно игноришу. Истинска расправа, одмерена и изложена пред публиком, у наше време постала је реткост. Јер, онај ко поштено расправља о стварима, изнад свега је добар слушалац. Најватренији фанатик никада не упада у реч; он слуша противничку аргумен-

тацију жудно попут шпијуна који послушкује распоред непријатеља. Међутим, ако у данашњим новинама покренете стварну расправу о политици супарника, видећете да није дозвољен никакав посредник између насиља и узмицања. Нећете имати никакав одговор осим вређања или ћутања. Данашњи издавач не сме да има то похотно уво које иде под руку с његовим умилним језиком. Мора да буде глув и нем, а то се назива достојанством. Или мора да буде глув и бучан, а то се назива касапским новинарством. Ни у једном случају нема ни трунке расправе, јер је сама сврха оновремених странаčkih поборника да прекораче домет сопственог гласа.

Једини логичан лек за све ове јесте афирмисање човековог идеала. Разматрајући ово, покушаћу да будем натчулан исто тако мало као што ћу бити доследан разуму; довољно је да кажем да, све док имамо извесно учење о божанском човеку, све злоупотребе могу да се оправдају, будући да их еволуција може преобратити у нешто корисно. Научним плутократима биће лако да схвате да ће се човек прилагодити свим условима које сада сматрамо злим. Древни тирани призивали су прошлост, нови тирани призиваће будућност; еволуција је произвела пужа и сову; еволуција може да произведе радника који жели простор не већи од пужевског, и не више светла од сове. Послодавац не мари кад шаље Кафира на рад испод земље; он ће убрзо постати подземна животиња, налик кртици. Он не брине кад шаље гњурца да штеди дах у дубоким морима; он ће убрзо бити подводна животиња. Људи не маре за измењене прилике, прилике ће убрзо променити људе. Глава ће моћи да се укалупи да буде довољно мала да јој пристаје шешир. Не скидајте букагије робовима; изудајте их док не забораве на букагије. Свим овим веродостојним савременим аргументима у корист утњетавања, једини прави одговор је да постоји сталан људски идеал који не сме, ни да се учини нејасним, ни да се уништи. Најзначајнији човек на свету јесте савршени човек кога нема. Хришћанска

вера је – нарочито она – наглашавала суштинску разборитост Човека, каже *Светио њисмо*, који ће судити отеловљеној и човековој истини. Нашим животима и законима није суђено по божанској превласти, него једноставно по људској савршености. Човек је мера, каже Аристотел. Син човечији, каже *Светио њисмо*, онај је који ће судити живима и мртвима.

Учење, стога, не проузрокује размирице; пре ће бити да само учење може да изглади наше размирице. Ипак, неопходно је упитати се, без увијања, какав апстрактан и идеалан облик државе или породице ће утолити човекову глад, и то без обзира да ли можемо да га остваримо или не. Међутим, када почнемо да се питамо какве су потребе обичног човека, какве су жеље свих народа, каква је идеална кућа, или пут, или влада, или република, или краљ, или свештенство, тада се суочавамо са чудном и иритирајућом тешкоћом, јединственом за садашње време; и морамо се привремено зауставити и проучити ту препреку.

IV

Страх од прошлости

Неколико последњих деценија обележено је посебним неговањем удварања будућности. Изгледа да смо одлучили да погрешно схватамо оно што се догодило; и, уз извесно олакшање, окрећемо се утврђивању онога што ће се догодити – што је (очигледно) много лакше. Савремени човек више не објављује успомене свог славног деде, него је заокупљен детаљном и ауторитативном биографијом свог славног унука. Уместо да дрхтимо пред аветима мртвих, ми се понизно јежимо пред сенима још нерођеног детета. Тај дух се види свуда наоколо, чак и у стварању облика будуће романсе. Сер Валтер Скот на почетку деветнаестог века оличава романописца прошлости, господин Џ. Х. Велс на почетку двадесетог века оличава романописца будућно-

Садржај

Посвета	7
---------------	---

ПРВИ ДЕО

Човек без крова над главом

I Медицинска заблуда	11
II Тражи се, непрактичан човек	14
III Нови лицемер	19
IV Страх од прошлости	24
V Недовршени храм	31
VI Непријатељи имовине	37
VII Породично стабло	40
VIII Суровост породичности	44
IX Прича о Хаџу и Гаџу	47
X Под притиском оптимизма	52
XI Бескућник Џонс	54

ДРУГИ ДЕО

Империјализам или заблуда о човеку

I Шарм Џингоизма	61
II Мудрост и временске прилике	64
III Заједничка визија	70
IV Нездрава потреба	73

ТРЕЋИ ДЕО

Феминизам или заблуда о жени

I Нератоборна сифражеткиња	83
II Универзални штап	85
III Еманципација породице	91
IV Бајка о штедљивости	96
V Безосећајност Деметре	101
VI Цепидлака и дивљак	105
VII Савремена капитулација жене	108
VIII Жиг <i>Fleur-de-lis</i>	111
IX Искреност и вешала	114
X Узвишена анархија	116
XI Краљица и сифражеткиње	120
XII Савремени роб	122

ЧЕТВРТИ ДЕО

Образовање или заблуда о детету

I Калвинизам данашњих дана	129
II Племенска страховлада	131
III Илузије окружења	133
IV Истина о образовању	135
V Вапај порочности	137
VI Неизбежност ауторитета	140
VII Понизност госпође Гранди	144
VIII Испрекидана дуга	147
IX Потреба за ускогрудошћу	151
X Поводом државних школа	153
XI Школа за лицемере	158
XII Устајалост нових школа	163
XIII Незаконити родитељ	167
XIV Бесмислица и образовање жена	170

ПЕТИ ДЕО

Човеков дом

I Царство буба	177
II Заблуда о постољу за кишобран	182
III Ужасна Гацова дужност	186
IV Последњи случај	189
V Закључак	190

ТРИ НАПОМЕНЕ

I О сифражеткињама	197
II О чистоћи у образовању	198
III О имовини сељака	199